

вибір України. Стаття Юлії Тимошенко у Daily Times. – 24 березня 2006. – Daily Times, Пакістан).

Criminal and civil codes will be enforced; our courts will be allowed to find their feet and their freedom. (Ukraine's watershed election. – 24 March 2006. – Daily Times, Pakistan).

Оскільки мета перекладу політичного дискурсу – викликати в іншомовного адресата реакцію, подібну до реакції адресатів вихідного тексту, то завдання перекладача ускладнюється ще й тим, що політичний дискурс апелює до ієрархії цінностей, актуальної лише в межах певної культури, для якої політичний дискурс власне створений. Перекладач повинен, перш за все, правильно інтерпретувати вихідний текст, а тоді починати пошук засобів мови перекладу, здатних передати функцію вихідного повідомлення, його прагматику та емоційність. Адекватний переклад не може бути дослівним, адже дуже часто концепти чи реалії, які відсутні в мові перекладу, але наявні в оригіналі, вимагають додаткових пояснень чи тлумачень, інакше зміст перекладу залишиться незрозумілим для адресата і не матиме на нього такого ж впливу, як вихідний текст – на свого адресата, чим порушить адекватність перекладу. Національно-специфічні реалії, особливості мовлення окремих політиків, авторські метафори та ідіоми, які підкреслюють національний колорит політичного дискурсу, завжди викликали значні труднощі для перекладу. Тому розробка методів ефективного перекладу, детальний критичний аналіз зроблених перекладів, виявлення недоліків та вдалих знахідок перекладачів при роботі з особливо складним матеріалом видаються, на нашу думку, потрібними, навіть необхідними для того, щоб міжнаціональне, міжкультурне спілкування було більш ефективним та менш проблемним.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – Киев, 2003. – 304 с.
2. Гнезділова Я.В. Реалізація емотивної функції в публічних промовах політичних діячів США та Великої Британії // Мова і культура. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6, Т. II: Психологія мови і культури. Мова і засоби масової комунікації. – С. 358-363.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Москва, ГНОЗИС, 2004. – 390 с.
4. Ковалевська Т.Ю. Психолінгвістичні особливості політичного дискурсу // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – 2001. – Вип. 33: Філологічні аспекти дослідження дискурсу. – С. 237-242.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990.
6. Мамич М.В. Явище інконгруентності в політичному дискурсі//Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – 2001. – Вип. 33: Філологічні аспекти дослідження дискурсу. – С. 278 -282.
7. Чадюк О.М. Опозиція „ми – вони” у сучасній українській політичній метафоріці//Мова і культура. – К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2003. – Вип. 6. – Т. II. Психологія мови і культури. Мова і засоби масової комунікації. – С. 276-282.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – М., 2002. – 416 с.
9. Фесенко Т.А. Концептуальные основы перевода. – Тамбов: ТГУ, 2001. – 124 с.
10. Шевченко І.С. Герменевтический аспект перевода как вторичной метакоммуникации // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – Харків: Константа. – 2003. – Вип. 609. – С.7-11.

ЕКСПЛІКАТИВНА АСИМЕТРІЯ В ПЕРЕКЛАДІ НА МАТЕРІАЛІ ДЕКОМПРЕСОВАНИХ КОМЕНТАРІВ ЯК РІЗНОВИДУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Ю.І. Камінський

В даній статті розглядаються внутрішні і зовнішні декомпреси як різновид перекладацької експлікативної асиметрії і визначаються деякі аспекти вираження маргінальних і контекстуальних текстових трансформацій.

Те, що в процесі мислення є симультанним, в мовленні трансформується в сукцесивний вектор, а це означає, що висловлювання будь-якого об'єму можна звести до коротенької тези, а сам текст (як і пояснення до нього) буде розгортатися

вже навколо цієї тези.

Експлікативна асиметрія в перекладі часто проявляється у вигляді декомпресованих коментарів, які виступають пояснюючою смисловою основою тематичного ядра. Даний смисл може бути суто авторським, а кожен раціпієнт (першим з яких буде перекладач) сприйматиме інформацію по-своєму, і тому автор сам інколи змушений вдаватися до пояснень та тлумачень з метою смислового збереження твору.

Пояснюючи чуже слово чи знак ми звертаємося до екзегетики, або герменевтики, яка покликана вирішувати загальні процеси комунікації – з'ясовувати та пояснювати точку зору з того чи іншого приводу [4, 6] і яка протягом тисячоліть пропонує різні методи текстової інтерпретації, адже мистецтво тлумачення відоме людству здавна: напр. халдійські (єврейсько-арамейські), кабалістичні інтерпретації Старого Заповіту, найвідомішою з яких є *Septuaginta* [12, 672-673], тлумачення творів Гомера, Біблії. Інші методи інтерпретації, такі як алегоризація, пешер, мідраш та ін. призвели в 6-му столітті до появи т.зв. "вченої екзегези", що займалася пошуком приховано-алегоричного, морального і навіть фізичного сенсів спочатку в національних поемах, а далі – мало не в кожному літературному (і не тільки) творі, і вже сьогодні коментарі стали нашими постійними супутниками.

Смисл коментування як герменевтичної процедури полягає в реконструкції певного денотата (сукупності денотатів), недосяжного для сприйняття носіїв іншої мови, іншої культури (такі, напр., як неологізми, абрєвіатури, реалії тощо).

Об'єктом даної статті, проте, виступає коментар не авторський, а перекладацький, адже ми відштовхуємось від розуміння коментарів як прояву декомпресивних змін у перекладі. У вимірі нашого дослідження коментар – це експлікативна асиметрія в перекладі, а її *предмет* – це декомпресовані пояснювальні одиниці в процесі перекладацьких трансформацій.

Пошук лексичних, синтаксичних та інших відповідників (особливо якщо мова йде про так звані дистантні мови), вирішення проблеми перекладацьких трансформацій в цілому і коментування висхідного тексту зокрема знайшло своє вираження у працях багатьох як радянських і українських, так і іноземних науковців [1-3; 5- 8; 10; 11].

Відомо, що в ідеалі перекладач повинен максимально зрозуміти автора, перетворитись практично на його *alter ego* в процесі декодування авторських образів і передачі їх засобами мови перекладу. За відсутності еквіваленту може виникнути перекладацька асиметрія, якщо вона сприяє більш повному відтворенню образу [9, 124].

Експлікативна асиметрія у вигляді перекладних декомпресованих одиниць може проявлятися у вигляді різних засобів інтерпретації – в перекладі, тлумаченні чи поясненні.

Декомпресований коментар також може тлумачити суть події або документа у вигляді додаткового аналітичного матеріалу, напр.:

англ. *See, for example, Stockholm Declaration on the Human Environment, 1972 ILM.1416 (Principle I)* [14, 17];

укр. *Дивись, наприклад, Стокгольмську декларацію про довколишнє середовище людини, 1972 р. ILM.1416 (правило 1), «людина має основні права на свободу, однакові та відповідні умови життя в оточуючому середовищі такої якості, що дозволяє жити гідно та благополучно»* [16, 16].

Вважаємо, що декомпресовані коментарі як вияв експлікативної асиметрії у перекладацьких трансформаціях доцільно поділяти на *декомпресовані внутрішні* та *декомпресовані зовнішні експлікативні одиниці*.

Згідно авторського розуміння, декомпресований внутрішній коментар – це розширене вербальне пояснення перекладної одиниці тексту в межах самого тексту перекладу (немаргінальне пояснення), пор.: англ. *ICRC в перекладі* – це *МКЧХ, тлумачення* – укр. *Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та пояснення – гуманітарна організація, яка діє в надзвичайних ситуаціях* [16,20].

Звісно, декомпресуючий внутрішній коментар охоплює не тільки дезабрєвіацію в

перекладі, але й пояснення-тлумачення більшості іншомовних реалій, не притаманних українській дійсності – неологізмів, запозичень, сленгової лексики тощо.

Прикладом внутрішньої декомпресії, на наш погляд, може виступати навіть переклад назви книги, якщо перекладач або редактор вважають за необхідне пояснити або ж уточнити значення певного терміну, явища або, як у даному випадку, змісту самої книги:

Policy [13] - *Політика: Основні концепції в суспільних науках* [17].

До внутрішнього декомпресуючого коментаря, на наш погляд, слід також віднести і пояснення, які містять ґрунтовні лексикографічні джерела (тлумачні, етимологічні та інші словники), напр.:

англ. *Memorandum of association*; **Власне переклад:** укр. *установчий договір акціонерного товариства; установчий договір юридичної особи; заявка на реєстрацію акціонерного товариства.*

Декомпресований внутрішній коментар (тлумачення): укр. *юридичний документ про створення акціонерного товариства, який оформляється засновниками і разом зі статутом акціонерного товариства становить конституцію товариства; в установчому договорі акціонерного товариства містяться такі пункти: назва товариства; предмет та мета діяльності товариства; розмір дозволеного акціонерного капіталу; порядок розподілу прибутку та відшкодування збитків...* [15, 222].

Декомпресований зовнішній коментар – це розширені вербальні та невербальні маргінальні пояснення у вигляді приміток, посилання, передмова редактора або перекладача, діаграми, таблиці, схеми, яких немає в тексті оригіналу. Н-д, український переклад книги Г. Колбеча “Політика” містить одиниці, яких нема в оригіналі (Примітки, Передмова перекладача українського видання тощо (пор. [13] та [17]).

Отже, окрім звичних для нас перекладацьких чи редакторських зносок, додатків, посилань, уточнень чи інших маргінальних зовнішніх декомпресантів у кінці сторінки, розділу чи навіть книги, в самому тексті теж зустрічаються випадки збільшення його обсягу за рахунок появи внутрішніх декомпресантів як прояву експлікативної асиметрії, що неодмінно з’являються в результаті перекладацьких трансформацій.

Якщо вербальним коментується не тільки вербальне, але й більшість вторинних знакових систем, допомагаючи орієнтуватися у світі образів-думок, то будь-яка фахова інформація для неспеціаліста (а часто й для спеціаліста), особливо, якщо вона подається у вигляді схем, таблиць, діаграм тощо потребує детальних пояснень, а це, в свою чергу, потребує подальшого поглибленого вивчення трансформаційних декомпресем, що позначають експлікативну асиметрію у перекладі.

SUMMARY

The article deals with external and internal decompressive units as a kind of explicative asymmetry. It determines some functioning aspects of marginal and non-marginal text transformations.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Апресян Ю.Д. Об одном правиле сложения лексических значений. // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1971. – С. 442-448.
2. Вергун Л. Особливості перекладу назв університетів США // Соціокультурні аспекти викладання іноземних мов. – Тернопіль, 2004. – С. 199-201.
3. Карабан В.І., Кузьміна К.А. Номіналізація структури речення при перекладі з української мови англійською // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: КНУ, 2003. – № 34 – 36. – С. 126 – 129.
4. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навч. посіб. – К.: Вид. дім "КМ Академія", 2003. – 192с.
5. Комиссаров В.Н., Туровер Г.Я. Перевод как лингвистический источник // Тетради переводчика. – М.: Междунар. отношения, 1975. – № 12. – С.27.
6. Кузьміна К. А. Трансформація номіналізації в англо-українському та українсько-англійському напрямках перекладу. – Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / КНУ. – К., 2004. – 21 с.
7. Кузьміна К. А. Явище номіналізації в структурах англійської та української мов (порівняльний аналіз) // Наука і сучасність: Зб. наук. праць. – К.: Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2001. – Т. XXIV. – С. 197 – 206.

8. Левицкая Т. Р., А. М. Фитерман. Компрессия в английском языке и ее передача в переводе // Тетради переводчика. – М.: Междунар. отношения, 1979. – №16. – С. 51-65.
9. Некряч Т.С. Перекладацькі стратегії відтворення власних імен як форманту сюжету у драматичному творі (на матеріалі автоперекладів) // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2005. – Вип. 15. – С. 123-127.
10. Олейник З.П. Вводные и вставочные компоненты в структуре высказывания и текста: Автореф. Дис... канд. филол. наук: 10.02.15 / ДонНУ. – Донецк, 2002. – 18с.
11. Текст и комментарий // Материалы круглого стола. – М.: Институт языкознания, МАКС Пресс, 2001. – 20с.
12. Энциклопедический словарь /Сост.: Ф.Брокгауз, И.Ефрон. Под ред. И.Андреевского. – СПб., 1891. – Том 3. – 954с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Colebatch H. K. Policy. – Buckingham: Open University Press, 1999. –122с.
2. Implementation of International Humanitarian Law // National Seminar for Ukraine, organized by the ICRC and OCSE. – Kyiv: Academy of Science of Ukraine. – 1996. – 115 p.
3. Англо-український тлумачний словник економічної лексики /Укл. Анна Шимків. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 429с.
4. Імплементация міжнародного гуманітарного права // Національний семінар для України, організований Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) та ОБСЄ. – Київ: Вид-во АН України, 1996. – 118с.
5. Колбеч Г.К. Політика: Основні концепції в суспільних науках / Пер. з англ. О. Дем'янчука. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 127с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Л.В. Коломісць

Статтю присвячено комплексному аналізу тенденцій у поетичному перекладі як реалізації того чи іншого типу перекладацького метапоетичного письма. Досліджено специфіку та еволюцію українських шкіл, напрямів і тенденцій розвитку поетичного перекладу на матеріалі перекладів англійської поезії та Шекспірівської поетичної драми. Проаналізовано індивідуальні перекладацькі стратегії представників різних напрямів.

Процес перекладу ми розглядаємо як вторинну діяльність письма, в основі якої лежать *концепт гри* (підбір розв'язків задач перекладу) і *концепт самосвідомості у використанні мови*. Ці два концепти й формують характер перекладацького процесу як діяльності письма. Перекладач проектує себе у текст перекладу через цілеспрямовані акти вибору, внаслідок чого переклад постає не як незмінювана «сутність» першотвору, а як «існування» (письмо), що безперервно будує себе. Поняття «проект» ширше за поняття «свідомий задум». Проектуючи себе на площину своїх можливостей, перекладач учасовлює власну індивідуальність, чим утверджує себе як повноправного учасника і творця рідної національної літератури.

Перекладацьке письмо розвивається за певними *проектами* – домінують векторною інтерпретацією зафіксованої в часі й просторі знакової даності вихідного тексту й створення на її основі *метатексту* – змінної знакової даності, що набуває своєї концептуально-естетичної цілісності в інтерпретативній єдності перекладацької *стратегії* (яка є відповіддю на місцеві культурні ситуації та включає в себе 1) вибір тексту для перекладу, 2) його аналітичне читання (взаємодію тексту як динамічного, дієвого знакового утворення зі спрямованою на нього інтенціональною свідомістю перекладача) й на цій основі 3) вироблення методу перекладу). Вислів Ж. Дерріда «первинна відсутність суб'єкта письма означає також відсутність речі чи референта» (*De la grammatologie*, 1967) якнайкраще передає сутність перекладацького письма, вторинного по відношенню до прототексту, який має і свого суб'єкта, і референта. Звідси, метапоетичне письмо – це конституювання суб'єктивності перекладача, що характеризується процесуальністю, перервністю і незавершеністю. За Ж. Дерріда, письмо – поле для необмеженої гри значень, яка характеризується рухом розрізнення (*differance*) – нездоланної розколинки між словом і річчю, означником і означуваним,